

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

تقدیم به:

ساحت مقدس رسول اعظم ﷺ

بنیان‌گذار تمدن اسلامی

آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبثنی بر اندیشه‌های سید حسین نصر

سید علی رضا عالمی

سرشناسه:	عالمی، علیرضا، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور:	آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های سیدحسین نصر / مولف علی‌رضا عالمی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری:	۲۰۸ صفحه.
شابک:	978-964-195-179-7
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	نصر، حسین، ۱۳۱۲ - نظریه درباره تمدن اسلامی
موضوع:	نصر، حسین، ۱۳۱۲ - نقد و تفسیر: تمدن اسلامی
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمیه مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
زده‌بندی کنگره:	۱۳۸۹ ع ۲ / ۸ ت / BBR۱۴۸۷
زده‌بندی دیوبندی:	۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی:	۲۰۵۲۳۸۴

آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های سید حسین نصر

مؤلف: سید علی‌رضا عالمی

چاپ اول: ۱۳۸۹ ش / ۱۴۳۱ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

صفحه‌آرایی: سید محسن عمادی مجد

چاپ: توحید ● قیمت: ۲۶۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۲۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز پخش:

● قم، چهارراه شهدا، خیابان حجّتیّه، فروشگاه مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر

المصطفی ﷺ. تلفکس: ۰۲۵۱۷۷۳۰۵۱۷

● قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه، فروشگاه مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر

المصطفی ﷺ. تلفن: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۴۶

www.miup.ir, www.eshop.miup.ir
E-mail: admin@miup.ir, root@miup.ir

سخن ناشر

به تصریح تنها اعجاز جاویدان تمامی انبیاء علیهم السلام، امت اسلام بهترین امت‌هاست که فرمود: «کنتم خیر امة اخرجت للناس».

روزگاری سخت‌تر و مردمی خشن‌تر از اعراب بادیه‌نشین حجاز، کمتر به حافظه تاریخ می‌آید؛ اما در جهنم این بیابان تفتیده و بر کویرترک خورده دل‌های آن مردمان، نهال اکمل ادیان الهی به دست نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله غرس می‌شد.

تمدن و آیین اسلام آن‌چنان تأثیر گذاشت که دو امپراطوری قدرت‌مند غرب و شرق، ایران و روم را خاضع کرد و در طول تاریخ هر تمدن و فرهنگی را در درون خود به هدایت کشاند، حتی لشکریان خون‌خوار چنگیز هم با برخورد با اسلام به فرهنگ و تمدن و بندگی روی آوردند.

تحلیل، بررسی، آسیب‌شناسی و رویکرد اندیشمندان به این تمدن عظیم حاوی نکات بسیار ارزشمندی است که موجب رشد و تعالی جوامع اسلامی است.

کتاب پیش‌رو «آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های سید حسین نصر» از دیدگاه پژوهشگر گرامی جناب آقای سید علی‌رضا عالمی است. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضمن تقدیر و تشکر از مؤلف ارجمند، نشر این اثر را به عموم اهل فرهنگ و اندیشه اهدا می‌کند.

مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
معاونت پژوهش

فهرست

پیش‌گفتار	۱۱
مقدمه	۱۵
۱. کلیات	۲۱
۱. سید حسین نصر	۲۱
الف) معرفی اجمالی	۲۱
ب) آراء، افکار و جایگاه علمی نصر	۲۳
یکم) سیر آموزشی و فکری نصر (در دوران تحصیل)	۲۳
دوم) فعالیت‌های علمی نصر در ایران (پس از اتمام تحصیلات رسمی)	۲۶
سوم) فعالیت‌های علمی نصر در خارج از ایران	۲۸
۲. مکتب سنت‌گرایی	۳۳
الف) تاریخچهٔ سنت‌گرایی	۳۴
ب) ارتباط سنت و سنت‌گرایی	۳۶
ج) سنت‌گرایان و تمدن	۳۹
یکم) حکمت خالده	۳۹
دوم) دین	۴۱
سوم) تجدد	۴۳
۳. ره‌یافتی بر تمدن (با تکیه بر آراء و اندیشه‌های نصر)	۴۵
الف) معنای لغوی تمدن	۴۵
ب) تعریف اصطلاحی تمدن و تطور آن	۴۶
ج) انواع تمدن	۵۱
یکم) تمدن سنتی	۵۱

۵۲	..... دوم) تمدن مدرن
۵۳	..... ۲. ره‌یافت نصر به تمدن اسلامی
۵۳	..... ۱. تمدن اسلامی در اندیشه نصر
۵۳	..... الف) مفهوم تمدن اسلامی
۵۶	..... ب) پیشینه تمدن اسلامی
۵۸	..... ج) مبانی تمدن اسلامی
۶۰	..... یکم) قرآن
۶۴	..... دوم) پیامبر ﷺ
۶۸	..... سوم) انسان مسلمان
۷۱	..... ۲. روش نصر در تبیین تمدن اسلامی
۷۱	..... الف) رهیافت سنتی به آموزه‌های اسلام
۷۳	..... ب) تأثیر سنت‌گرایی بر روش نصر
۷۵	..... ج) انسان در تبیین نصر از تمدن اسلامی
۷۷	..... د) پی‌گیری وحدت و انسجام در تمدن اسلامی
۷۸	..... ۳. چرایی آسیب‌شناسی تمدن اسلامی از منظر نصر
۷۸	..... الف) اعتقاد به زنده بودن تمدن اسلامی و موجودیت آن
۸۴	..... ب) شناخت وسیع از تمدن اسلامی و تمدن غرب
۹۰	..... ج) دفاع عقلانی و روشمند از تمدن اسلامی
۹۴	..... ۴. معیار نصر برای آسیب‌شناسی تمدن اسلامی
۹۴	..... الف) تعریف، اهمیت و هدف آسیب‌شناسی
۹۶	..... ب) وجوه آسیب‌شناسی در اندیشه نصر
۹۹	..... ۳. آسیب‌های درون‌تمدنی
۹۹	..... ۱. عرصه علم و دانش
۹۹	..... الف) بنیان علم؛ سنتی یا جدید
۱۰۴	..... ب) برگرفتن علم جدید در تمدن اسلامی
۱۱۰	..... ج) ساختار تعلیم و تربیت
۱۱۵	..... د) رویکرد علما و روشن‌فکران
۱۲۱	..... ۲. فرهنگ و آداب و رسوم
۱۲۲	..... الف) گُست فرهنگ
۱۲۲	..... یکم) گُست زمانی (تاریخی)
۱۲۵	..... دوم) گُست مکانی (جغرافیایی)
۱۲۹	..... ب) آسیب در نهادهای فرهنگی
۱۲۹	..... یکم) دین و شریعت
۱۳۷	..... دوم) امت

۱۳۹	سوم) خانواده.....
۱۴۱	ج) تقدس‌زدایی از آداب و رسوم و فضای فرهنگ اسلامی.....
۱۴۵	۳. سیاست و حکومت.....
۱۴۵	الف) چالش در رابطه دین و سیاست.....
۱۴۸	ب) تضاد مبنایی جنبش‌های سیاسی معاصر.....
۱۴۹	یکم) واکنشی.....
۱۵۴	دوم) کنشی [ستی].....
۱۵۶	ج) ملی‌گرایی.....
۱۵۹	۴. آسیب‌های برون‌تمدنی.....
۱۵۹	۱. علم و دانش.....
۱۵۹	الف) علم و فناوری مدرن.....
۱۶۲	ب) مطالعات شرق‌شناسی درباره تمدن اسلامی.....
۱۶۸	۲. آسیب‌های فرهنگی در پرتو جهانی‌سازی.....
۱۷۲	الف) اشاعه تجدد(مدرنیته).....
۱۷۳	یکم) رسانه.....
۱۷۵	دوم) ارائه الگوی رفتار و زندگی غربی.....
۱۷۷	ب) تخریب تصویر اسلام.....
۱۸۲	۳. سیاست و اجتماع.....
۱۸۲	الف) ایجاد و تشدید اختلافات سیاسی و مذهبی.....
۱۸۷	ب) زنان.....
۱۸۹	ج) آزادی.....
۱۹۲	د) حقوق بشر.....
۱۹۵	خلاصه و نتیجه‌گیری.....
۲۰۳	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۰۳	منابع فارسی و عربی.....
۲۰۸	منابع انگلیسی.....

پیش‌گفتار

ذهنیت تاریخی هر مسلمانی از تمدن اسلامی همواره شکوه و عظمت را تداعی می‌کند. این واقعیت در مقابل رکود و خمودگی کنونی این تمدن، هر ناظری را با این پرسش اساسی روبه‌رو می‌کند که از چه تمدن شکوهمند و پربار اسلامی با پیشینه‌ای ارجمند و معرفتی بنیادی و جاودانه، دچار وضعیت کنونی گردیده است. شاید گستردگی و تعدد عوامل رکود در کلیت تمدن اسلامی، از عمده نکاتی باشد که هر پژوهش‌گری را از ورود به این عرصه باز می‌دارد. از این‌رو مواجهه نگارنده با فقدان پاسخ جدی برای این پرسش اساسی تعجب برانگیز نبود. از این‌رو، پرسش آغازین، شکل مسئله و چالش به خود گرفت. آشنایی با آثار پرفسور **سید حسین نصر** که با مطالعه کتاب **قلب اسلام** آغاز شد، فضای مطالعاتی و پژوهشی روشن‌تری را پیش‌رویم نهاد؛ گرچه او نیز در آثارش، تمدن اسلامی را به مثابه یک پیکره منسجم تحقیقاتی پی‌نگرفته، با این وجود زمینه‌های متنوع آراء و نظریه‌های سنت‌گرایانه‌اش برخی

زوایای مغفول و ناپیدای تمدن اسلامی را روشن‌تر می‌ساخت که کاویدن آنها خلاقیت ذهنی و تکاپوی علمی درباره تمدن اسلامی را افزایش می‌داد. از این رو، سعی بر این بود تا در چارچوب و روشی منطقی، با استناد به اندیشه‌ها و آرای سید حسین نصر به برخی گمان‌های خود، شکلی نظری دهد.

کمترین دست‌آورد پژوهش حاضر از نگاه نویسنده، تلاش برای تبیین و تفسیر منطقی از تمدن اسلامی و بررسی چرایی کاستی‌ها و مزایای آن است؛ امور مهمی که بایستی دغدغه و دل‌مشغولی همواره پژوهشگران این عرصه باشد.

شاید اگر امروز در خصوص تمدن اسلامی می‌نوشتیم، از منظری متفاوت بدان می‌نگریستیم، ولی به‌طور قطع پژوهش حاضر به‌عنوان عرصه‌ای بسیار مغتنم، بنده را در بازشناسی تمدن اسلامی، شیوه نگریستن بدان و اتخاذ ره‌یافتی منطقی، کمک رسانید. از این حیث ممکن است برای خوانندگان و پژوهشگران نیز مفید افتد؛ به‌خصوص که آرای یکی از اندیشمندان نامدار مسلمان در آن مورد استناد قرار گرفته است. بدیهی است که بذل عنایت پژوهشگران گران‌قدر و اتخاذ روی‌کردی نقادانه توسط ایشان، از کاستی‌های این پژوهش خواهد کاست. امید است این کوشش در جرگه کم‌دامنه مطالعات تمدن اسلامی مجال نقد یابد.

از فرهیختگان دانشمند آقایان دکتر سید علی‌رضا واسعی، دکتر داود فیرحی، دکتر محمدالله اکبری، دکتر نعمت‌الله صفری و دکتر قاسم جوادی، که به شکلی در آفرینش این اثر نقش داشتند، خاضعانه سپاس‌گزارم.

بدون شک زحمات انتشار این کتاب بر دوش معاونت محترم پژوهش جامعه‌المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ العالمیه و دست‌اندرکاران مرکز بین‌المللی نشر و ترجمه‌المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بوده است که با حوصله آن را به انجام رساندند و البته شایسته‌ارج‌گذاری صمیمانه‌اند.

سید علی‌رضا عالمی
تابستان ۱۳۸۹

مقدمه

بی تردید تمدن اسلامی، یکی از باارزش‌ترین و شکوهمندترین تمدن‌های تاریخ بشریت است. پشتوانه معرفتی این تمدن که غنی‌ترین و ماندگارترین معارف را به انسان‌ها ارزانی داشته، عاملی اساسی در ماندگاری تمدن اسلامی محسوب می‌شود. این تمدن در سده‌های نه چندان دور، در تمام زمینه‌ها اعم از مادی و معنوی سرآمد بوده است. از این‌رو، انسجام تمدن اسلامی در طول تاریخ آن، یکی از دغدغه‌های اصلی نخبگان سیاسی و علمی و در نهایت، تمام مسلمانان بوده است. حساسیت و اهتمام به این امر را می‌توان در ادوار مختلف تاریخ تمدن اسلامی، به آشکال مختلف مشاهده کرد. امروزه اما با افول و زوال ظواهر مادی این تمدن، یکی از چالش‌های فراروی مسلمانان و به‌ویژه متفکران آن، بازسازی این تمدن عظیم و پرسابقه است. یکی از اموری که به ما در این عرصه یاری می‌رساند، شناخت آسیب‌های تمدن اسلامی معاصر است.

به دلیل اهمیت فوق‌العاده مبحث آسیب‌شناسی تمدن اسلامی، اندیشمندان اسلامی سعی کرده‌اند تا زوایای مختلف آن را با توجه به دیدگاه‌های نظری خود، در علوم مختلف ترسیم کنند. اما پراکندگی

نظریات و همه جانبه نبودن آنها باعث شده تا راه حلّ علمی و روشمند برای رکود فعلی تمدن اسلامی و چرایی آن ارائه نگردد. آسیب اعظم این پژوهش‌ها آن است که بیشتر آسیب‌شناسی‌های صورت گرفته، به‌طور گزینشی ناظر به اجزاء و عناصر تمدن اسلامی بوده است و اغلب، کلیت تمدن اسلامی، با ملاحظه‌ی تمامی ابعادش مورد پژوهش قرار نگرفته است. به نظر می‌رسد، که پژوهش مستقلی با عنوان آسیب‌شناسی تمدن اسلامی صورت نگرفته است. تحقیقاتی در مورد انحطاط مسلمانان و تمدن اسلامی نظیر: علل پیشرفت اسلام و انحطاط مسلمین (زین العابدین قربانی)، علل عقب‌ماندگی جوامع اسلامی (مهدی موسوی)، علل ضعف و انحطاط مسلمین در اندیشه‌های سیاسی و اصلاحی سید جمال‌الدین اسدآبادی (سید احمد موثقی)، آسیب‌شناسی جامعه دینی (عبدالحسین خسرو پناه)، دعوه الی اصلاح الدینی و الثقافی (حسن جواهری)، احیای فکر دینی (اقبال لاهوری)، لماذا تأخر المسلمون و لماذا تقدم غیرهم (شکیب ارسلان) و ریشه‌های ضعف و عقب‌ماندگی مسلمین (سمیح عاطف الزین) انجام پذیرفته است.

با وجود ارزشمندی این تألیفات و تحقیقات، جای خالی پژوهش‌هایی، با توجه به کلیت تمدن اسلامی و هویت درونی آن که به صورت روشمند و علمی و با رویکردی نظریه‌پردازانه به واکاوی تمدن اسلامی و آسیب‌های آن پرداخته باشد، احساس می‌شود. پرداختن به این پژوهش، از آن‌رو اهمیت مضاعف می‌یابد که امروزه در سطح جهانی در بین اندیشمندان و تئوریسین‌ها، نظریه‌های مختلف و تأثیرگذاری مانند «برخورد تمدن‌ها»، «گفت‌وگوی تمدن‌ها» و «جهانی شدن»، مطرح است. در این میان، تمدن اسلامی، به مثابه یک تمدن سنتی رو به رشد، با

پشتوانه عظیم و پایدار معنوی، ذهن بسیاری از پژوهش‌گران مسلمان و غیر مسلمان را - حتی در مقام یک تمدن جایگزین برای تمدن مدرن - به خود معطوف کرده است. از این رو، شناختن جنبه‌های مختلف این تمدن و آسیب‌های آن به صورتی علمی و روشمند - به‌ویژه از دیدگاه اندیشمند برجسته‌ای چون سید حسین نصر که از ابعاد مختلف تمدن اسلامی و تمدن مدرن شناخت کافی دارد - ره‌یافت ما را به سوی آینده تمدن اسلامی و گذر از مراحل دشوار کنونی آسان‌تر می‌سازد.

موضوع پژوهش حاضر (آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های دکتر سید حسین نصر) از آن جهت اهمیت دارد که وی از معدود اندیشمندان برجسته و صاحب نامی است که هم از آموزه‌ها و معارف اسلامی و زوایای تمدن اسلامی آگاهی کافی دارد و هم تمدن مدرن غرب را که سال‌های بسیاری از عمرش را در آن گذرانده و در مجامع علمی آن حضور پررنگ داشته، به‌خوبی می‌شناسد. شناخت دیدگاه‌ها و نظریات او درباره آسیب‌های تمدن اسلامی می‌تواند فضای شناخته‌شده‌تری را فراروی ما بگشاید تا با بصیرتی عمیق‌تر، تمدن اسلامی و آسیب‌ها و چالش‌های آن را بشناسیم.

این پژوهش، نخست به دنبال پاسخ به این مسئله است که آیا اصولاً امروزه تمدن اسلامی زنده و دارای حیات می‌باشد؟ و اگر چنین است، آسیب‌های آن در عرصه‌های گوناگون از چه‌روست؟ تلاش برای حل نظری این مسئله، از منظر یکی از سرشناس‌ترین متفکران مسلمان سنت‌گرا، می‌تواند ما را در رسیدن به اهداف مذکور یاری رساند.

هدف علمی این پژوهش، همانند تمام پژوهش‌ها پاسخ‌گویی به مسئله آغازین است. در این پژوهش سعی شده است تا به صورت علمی

و روشمند مستند به اندیشه‌های نصر، به آسیب‌شناسی تمدن اسلامی پرداخته شود.

هدف عملی و کاربردی پژوهش حاضر، شناخت و آگاهی از آسیب‌های گذشته و حال تمدن اسلامی، با هدف دوری جستن از آنها و در نهایت، زمینه‌سازی برای ترمیم آسیب‌ها و مخاطرات، در راستای شکوفایی و انسجام بیش از پیش این تمدن است.

هر پژوهشی با توجه به موضوع آن، از روش یا روش‌های خاصی پیروی می‌کند. این پژوهش بر اساس دو دیدگاه گذشته‌نگر و حال‌نگر و به روش اسناد و مدارکی تدوین یافته و هدف پژوهشی آن، توصیف تحلیل و ارزیابی آسیب‌های تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های سید حسین نصر است. بدین منظور، در فصل اول تبیین جایگاه علمی نصر و معنا و مفهوم تمدن و تعریف جدید از آن، مدنظر است؛ ضمن آن‌که ارتباط نظریات سنت‌گرایان با تمدن - از آن جهت که نصر یکی از سنت‌گرایان عمده و پیش‌رو می‌باشد- مورد بحث قرار گرفته است. در فصل دوم سعی بر آن است با روشی نظری، از دیدگاه سید حسین نصر به تحلیل تمدن اسلامی پرداخته شود. این فصل معیارهای اساسی را برای فصول دیگر این پژوهش فراهم خواهد کرد، تا براساس آن توصیف و تحلیلی تئوریک و منسجم، از آسیب‌های درونی و بیرونی تمدن اسلامی ارائه گردد.

آثار دکتر نصر بیشتر به زبان انگلیسی نگاشته شده است. تسلط وی به زبان‌های دیگر، از جمله فرانسه، عربی و فارسی باعث گردیده تا یکی از فعالیت‌های دائمی و پراچ وی، نظارت بر ترجمه‌های آثارش به زبان‌های دیگر باشد. او به‌ویژه در خصوص برگرداندن آثارش به فارسی،

اهتمام جدی دارد. وی در کنار تهیه مقدمه بر این ترجمه‌ها، در بسیاری موارد، بازبینی متون و انتخاب و درج اصطلاحات فارسی را خود به عهده گرفته. بنابراین، ترجمه‌های آثارش، مورد تأیید وی می‌باشد. به دلیل وجود این ویژگی بارز در این ترجمه‌ها، پژوهشگر فارسی‌زبان عملاً از مراجعه به متن انگلیسی آنها بی‌نیاز می‌گردد.

در این پژوهش، نگارنده فقط در استفاده از برخی آثار و سخنرانی‌های دکتر نصر به زبان انگلیسی - که با ویژگی‌های فوق به فارسی ترجمه نشده است - مجبور بود به متن انگلیسی آنها مراجعه کند، که این موارد نیز با دقت و وسواس زیاد صورت گرفته است.

در فصل اول این پژوهش، در قسمت معرفی نصر، از کتاب‌های در غربت غربی و در جست‌وجوی امر قدسی استفاده شده است. از کتاب‌های اسلام و حکمت خالده و گوهر و صدف عرفان اسلامی (شووان) و برخی پژوهش‌ها و مقالات سنت‌گرایان در مباحث مربوط به سنت و سنت‌گرایی نیز استفاده شده است. آثار اشپنگلر، توین بی، ویل دورانت و هانتینگتون در مباحث تمدنی از اهمیت برخوردار بوده است. در فصل دوم که به آراء و روش نصر در مورد تمدن اسلامی اختصاص دارد، بیشتر کتاب‌های وی، نظیر: علم و تمدن در اسلام، آرمان‌ها و واقعیت‌های اسلام و جوان مسلمان و دنیای متجدد، مورد توجه قرار گرفته است.

در فصول سوم و چهارم که به آسیب‌های درونی و بیرونی اختصاص یافته، در بخش علم و فناوری، کتاب‌های معرفت و معنویت، دین و نظم طبیعت، در جست‌وجوی امر قدسی و به‌ویژه کتاب معروف نصر در این موضوع، یعنی نیاز به علم مقدس از اهمیت زیادی برخوردار بوده است.

پژوهشگر در مباحث فرهنگی و سیاسی به صورت متناوب از کتاب‌های دیگر نصر مانند: اسلام و تنگناهای انسان متجدد، جوان مسلمان و دنیای متجدد، قلب اسلام، اسلام - مذهب، تاریخ و تمدن، در کنار دیگر آثار دکتر نصر سود برده است.

چون روش پژوهش اسناد و مدارکی است، طبیعتاً ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌ها، بیشتر یادداشت‌برداری است. سعی شد تا از تألیفات و پژوهش‌های دسته اول در تمام موضوعات استفاده شود؛ از این رو، در تمام، مباحث، نظیر آسیب‌شناسی، سنت و سنت‌گرایی، تمدن و تمدن اسلامی، از منابع مکتوب استفاده شده است و تنها در یک مورد از منابع و متون اینترنتی، به دلیل نبودن موضوعات مشابه در آثار سید حسین نصر مورد استفاده قرار گرفته است.

بنابر عنوان پژوهش (آسیب‌شناسی تمدن اسلامی مبتنی بر اندیشه‌های سید حسین نصر) قلمرو موضوعی و مکانی تحقیق، مشخص است. محدوده زمانی مورد بحث و وسعت دید تاریخی اندیشه‌های نصر مورد توجه است. از این بابت اغلب مباحث آسیب‌شناسانه تمدن اسلامی در دو قرن گذشته (نوزده و بیست میلادی) قابل پی‌گیری است؛ اگرچه بحث از تمدن اسلامی، بدون توجه به گذشته تاریخی آن، میسر نخواهد بود. به بیان دیگر، در این رساله سعی بر آن است که با توجه به مبانی معرفتی تمدن اسلامی، مبتنی بر اندیشه‌های نصر، آسیب‌های تمدن اسلامی در تاریخ معاصر با توجه به پیشینه تاریخی آن شناسایی و مورد ارزیابی و تحلیل قرار گیرد.